

Η κοινωνιολογία του φασισμού

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ του φασισμού είναι η αυτοπροσωπογραφία του. Η κοινωνιολογία του φασισμού μοιάζει πιο πολύ με φωτογραφία. Η πρώτη τον παρουσιάζει όπως κατοπτρίζεται στη δική του συνείδηση και η δεύτερη όπως κατοπτρίζεται στο αντικειμενικό φως της ιστορίας. Σε ποιο βαθμό συμφωνούν οι δυο εικόνες μεταξύ τους;

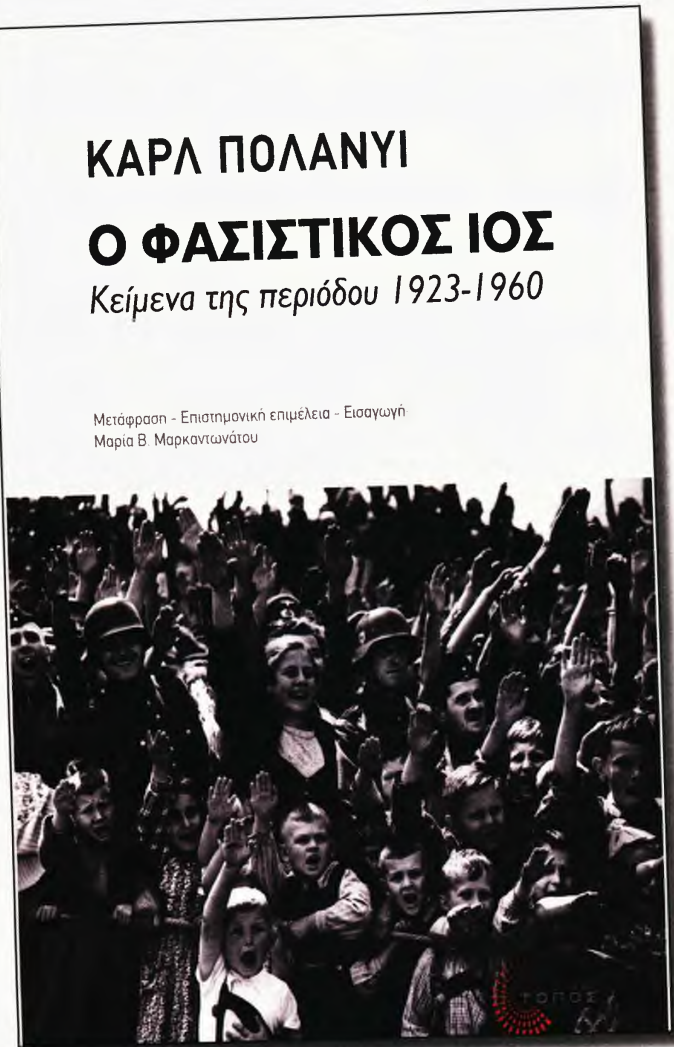
Αν η φιλοσοφία του φασισμού συνιστά μια προσπάθεια δημιουργίας ενός οράματος του κόσμου, στο οποίο η κοινωνία δεν θα ήταν μια συνειδητή σχέση μεταξύ ατόμων, η κοινωνιολογία του αποδεικνύει ότι ο φασισμός αποτελεί μια προσπάθεια μετασχηματισμού της δομής της κοινωνίας με τέτοιο τρόπο ώστε να εξαλειφθεί οποιαδήποτε τάση εξέλιξης της προς τον σοσιαλισμό. Η πραγματική σύνδεση ανάμεσα στις δυο θεωρήσεις εντοπίζεται στο πολιτικό πεδίο και στην αναγκαιότητα καταστροφών των θεσμών της δημοκρατίας.

Στην ιστορική εμπειρία της πειραματικής Ευρώπης η δημοκρατία οδηγεί στον σοσιαλισμό, άρα για να μην υπάρξει σοσιαλισμός πρέπει να καταργηθεί η δημοκρατία. Ο φασιστικός αντιατομικισμός είναι η εκλογίκευση αυτής της πολιτικής κατάληξης. Συνεπώς είναι σημαντικό για τη φασιστική φιλοσοφία να θεωρεί τον ατομικισμό, τη δημοκρατία και τον σοσιαλισμό αλληλένδετες αξίες που προέρχονται από την ίδια ερμηνεία της ανθρώπινης φύσης και της κοινωνίας. Εύκολα αναγνωρίσαμε ότι αυτή η ερμηνεία είναι η χριστιανική.

ΣΕ ΑΥΤΗ την τάξη πραγμάτων όμως πρέπει να αναλογιστούμε την κοινωνιολογική φύση τόσο του φασιστικού κινήματος όσο και του φασιστικού συστήματος. Προφανώς, ο φασισμός σκοπεύει σε κάτι περισσότερο από την καταστροφή της δημοκρατίας, ήτοι στην εγκαθίδρυση μιας κοινωνικής δομής που θα εξάλειφε την ίδια την πιθανότητα να επανέλθει η δημοκρατία. Αλλά τι ακριβώς απαιτεί αυτό το γεγνημένο; Και γιατί υποχρεώνεται ο φασισμός να διατηρήσει τη στάση του ριζοσπαστικού αντιατομικισμού, που είναι η απαραίτητη ιδεολογία σε αυτή τη μαχητική φάση του; Η απάντηση προϋποθέτει, το λιγότερο, μια γρήγορη ματιά στη φύση του κορπορατικού κράτους.

Η ασυμβατότητα δημοκρατίας και καπιταλισμού είναι γενικά αποδεκτή σήμερα ως το υπόβαθρο της κοινωνικής κρίσης της εποχής μας. Διαφοροποιήσεις αυτής της άποψης εντοπίζονται μόνο στη διατύπωση και στην έμφαση. Στο δόγμα του Μουσολίνι Dottrina τονίζεται κοντολογίς ότι η δημοκρατία είναι ένας αναχρονισμός, «επειδή μόνο ένα αυταρχικό κράτος μπορεί να αντιμετωπίσει τις αντιφάσεις που είναι σύμφυτες με τον καπιταλισμό». Πεποίθησή του είναι ότι η εποχή της δημοκρατίας έχει παρέλθει, ενώ εκείνη του καπιταλισμού μόλις έχει αρχίσει.

Στην ομιλία του στο Ντίσελντορφ, στην οποία έχουμε ήδη αναφερθεί, ο Χίτλερ ανακηρύσσει βασική αιτία της τρέχουσας κρίσης την πλήρη ασυμβατότητα μεταξύ της αρχής της δημοκρατικής ισότητας

ΚΑΡΛ ΠΟΛΑΝΥΙ Ο ΦΑΣΙΣΤΙΚΟΣ ΙΟΣ Κείμενα της περιόδου 1923-1960

Μετάφραση - Επιστημονική επιμέλεια - Εισαγωγή
Μαρία Β. Μαρκαντανάτου

Το βιβλίο «Ο φασιστικός ιός» του Καρλ Πολάνυι θα κυκλοφορήσει στα βιβλιοπωλεία τη Δευτέρα 12 Απριλίου από τις Εκδόσεις Τόπος

στην πολιτική και της αρχής της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής στην οικονομική ζωή, αφού «η δημοκρατία στην πολιτική και ο κομμουνισμός στην οικονομία βασίζονται σε ανάλογες αρχές».

ΟΙ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ της σχολής του Μίτσελ επιμένουν ότι η παρέμβαση στο σύστημα των τιμών η οποία εφαρμόζεται στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία αναπόφευκτα μειώνει το σύνολο των παραγόμε-

νων αγαθών. Ανέχονται τον φασισμό ως προσιτάτη των φιλελεύθερων οικονομικών. Είναι κοινή πεποίθηση «παρεμβατικών» και «φιλελεύθερων» φασιστών ότι η δημοκρατία οδηγεί στον σοσιαλισμό. Οι μαρξιστές σοσιαλιστές μπορεί να διαφοροποιούνται ως προς τους λόγους αλλά όχι ως προς το γεγονός ότι ο καπιταλισμός και η δημοκρατία έχουν καταστεί μεταξύ τους ασύμβατα συστήματα. Γενικότερα οι σοσιαλιστές κάθε δόγματος καταγγέλλουν ότι με τη φασιστική επίθεση στη δημοκρατία επιχειρείται να διασωθεί το σημερινό οικονομικό σύστημα μέσω της βίας.

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ υπάρχουν δύο λύσεις: η επέκταση της δημοκρατικής αρχής από την πολιτική στην οικονομία ή η κατάργηση της δημοκρατικής «πολιτικής σφαίρας» συλλήβδην.

Η επέκταση της δημοκρατικής αρχής

στην οικονομία σημαίνει την κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής και συνεπώς την εξαφάνιση της ξεχωριστής αυτόνομης οικονομικής σφαίρας. Η δημοκρατική πολιτική σφαίρα γίνεται η ολόπλευρη της κοινωνίας. Αυτό είναι ουσιαστικά ο σοσιαλισμός.

Μετά την κατάργηση της δημοκρατικής πολιτικής σφαίρας απομένει μόνο η οικονομική ζωή. Ο καπιταλισμός, οργανωμένος σε όλους τους κλάδους της βιομηχανίας, γίνεται η ολόπλευρη της κοινωνίας. Αυτή είναι η φασιστική λύση.

ΟΥΤΕ Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ούτε ο φασισμός έχουν ακόμα εφαρμοστεί. Ο ρωσικός σοσιαλισμός βρίσκεται ακόμα στη δικτατορική του φάση, παρόλο που η τάση προς τη δημοκρατία είναι σαφώς ορατή. Ο φασισμός προχωράει διστακτικά προς τη δημιουργία του κορπορατικού κράτους. Φαίνεται ότι οι Χίτλερ και Μουσολίνι δεν θεωρούν τη γενιά εκείνη που έχει γνωρίσει τη δημοκρατία έτοιμη για τον κορπορατισμό.

Χοντρικά το κοινωνιολογικό περιεχόμενο του σοσιαλισμού είναι η πληρέστερη συνειδητοποίηση της εξάρτησης του συνόλου από τη βούληση και τους σκοπούς του ατόμου, καθώς και η συνεπαγόμενη αύξηση των ευθυνών του ατόμου ως μέρους του συνόλου. Το κράτος και τα όργανα του εργάζονται για τη θεσμική υλοποίηση αυτού του στόχου. Ενθάρρυνση των πρωτοβουλιών όλων των παραγωγών, συζήτηση των σχεδίων από κάθε οπτική γωνία, συνολική επίβλεψη της διαδικασίας της βιομηχανικής παραγωγής και του ρόλου των ατόμων εντός αυτής, λειτουργική και εδαφική εκπροσώπηση, εκπαίδευση για πολιτική και οικονομική αυτοδιαχείριση, εντατική δημοκρατία σε μικρούς κύκλους και εκπαίδευση στη διοίκηση... Όλα αυτά είναι χαρακτηριστικά ενός τύπου οργάνωσης που σκοπεύει να καταστήσει την κοινωνία ένα όλο και πιο εύκαμπτο μέσο της συνειδητής και άμεσης σχέσης μεταξύ ατόμων.

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΟ περιεχόμενο του φασισμού είναι εκείνη η δομική διάταξη της κοινωνίας η οποία αποκλείει την εξάρτηση του συνόλου από τη συνειδητή βούληση και τους σκοπούς των ατόμων που τη απαρτίζουν. Για να επιτευχθεί αυτό, δεν πρέπει να επιτραπεί να υπάρξουν τέτοιες βουλήσεις και σκοποί. Η ένσταση δεν έγκειται στη μορφή της δημοκρατίας αλλά στην ουσία της. Στην φασισμό όλες οι μορφές δημοκρατίας (ή και οι συνδυασμοί τους) πρέπει να καταστραφούν: το καθολικό δικαίωμα ψήφου και η κοινοβουλευτική δημοκρατία, η οργανωμένη κοινή γνώμη που βασίζεται στη δημοκρατία εντός μικρών ομάδων, η ελευθερία έκφρασης σκέψης και κρίσης μέσα σε τοπικές ενώσεις και πολιτιστικούς φορείς, η θρησκευτική και η ακαδημαϊκή ελευθερία που καθοδηγούν την κοινωνία αναφορικά με αυτά τα ιδιαίτερα ζητήματα.